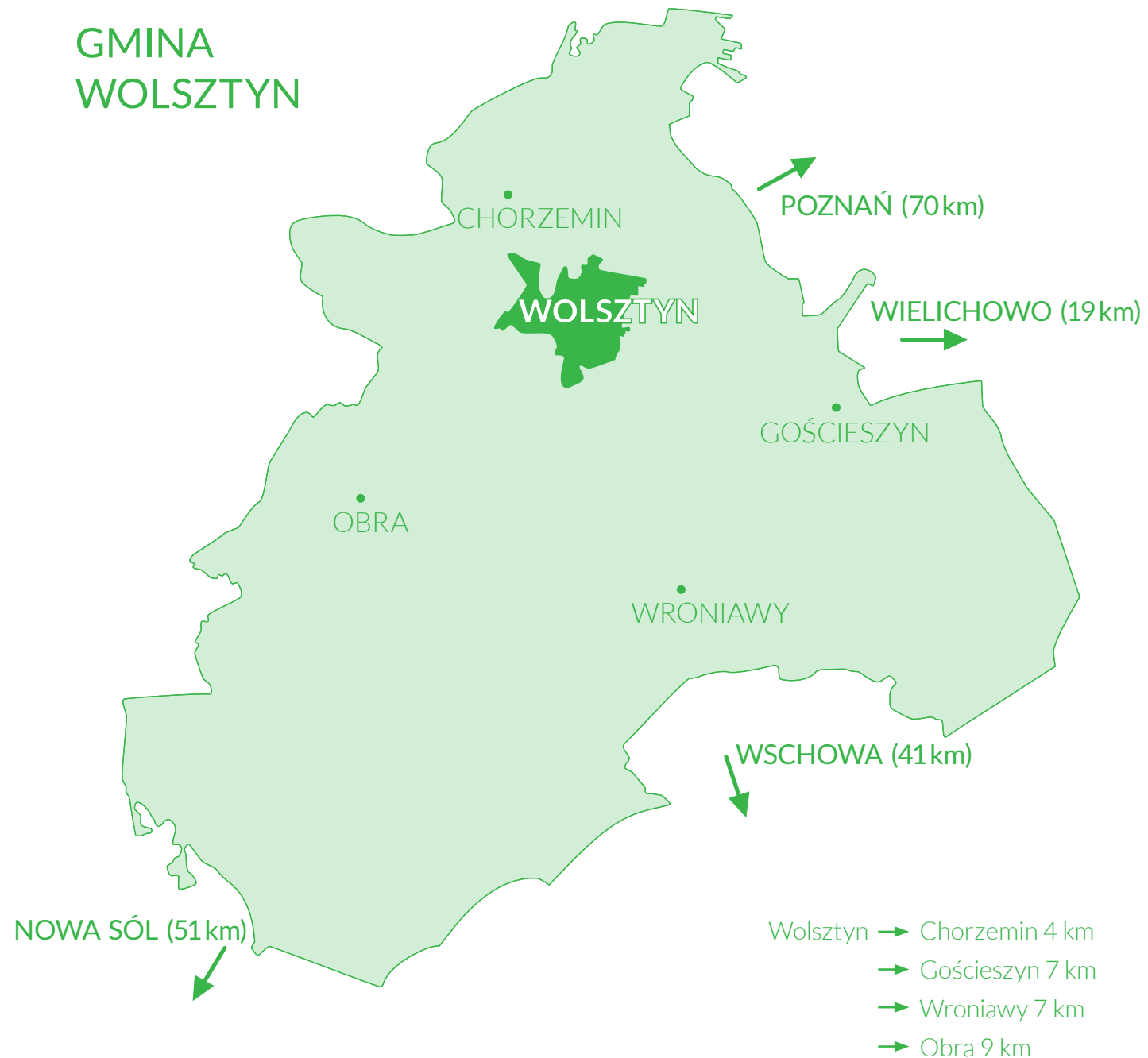

A scenic view of a lake with a sailboat and a bird in flight. In the background, a dense green forest covers a hillside. A blue sailboat with white sails is on the water. A large white bird with dark wings is in flight in the foreground. The water is blue with some ripples. In the foreground, there are some reeds and grasses.

WOLSZTYN

turystyka i przyroda

GMINA WOLSZTYN

ZAPRASZAMY

Wolsztyn, zamożne miasto, tętniące życiem ulice, kawiarnie, cukiernie, restauracje. Poznań ma czego pozazdrościć! Zresztą Wolsztyn jest wzorem i konkurencją samą dla siebie. Jest jak bogate Monachium - oderwane od życia innych miast, a parowozy są tylko zabawką, przyjemnym hobby, cenną fanaberią. I jakby tego nie było dość, ma też swoich wielkich: szalonego filozofa, artystę i noblistę! - tak o mieście słynnych parowozów piszą Piotr Libicki i Marta Piotrowska w „Spacerowniku wielkopolskim”.

Wolsztyn, przez wielu określany jest też miastem kwiatów, w którym wiosną i latem skwery, place i ulice zdobią tysiące wielobarwnych roślin. Położony nad jeziorami, nieopodal rzeki Obry płynącej trzema kanałami, otoczony lasami, z imponującym dziedzictwem kulturowym i bogato zapisanymi kartami historii, posiada niebywały urok. W mieście i jego okolicach wiele jest cennych zabytków i pomników przyrody, które przyciągają turystów. Zapraszamy do ich poznania.

TURYSTYKA

fot. Aleksander Żukowski

4

W Wolsztynie, malowniczym miasteczku pełnym zieleni, urokliwych pomostów i spokojnych uliczek, należy odwiedzić:

MUZEUM REGIONALNE W WOLSZTYNIE

To trzy różne placówki, skupione w jednej instytucji. W jego skład wchodzi bowiem: Muzeum Marcina Rożka, Muzeum Roberta Kocha oraz Skansen Budownictwa Ludowego Zachodniej Wielkopolski.

MUZEUM ROBERTA KOCHA

Robert Koch, mikrobiolog, odkrywca prątka gruźlicy i zarazka wąglika, laureat nagrody Nobla w 1905 roku, w latach 70. XIX wieku był w Wolsztynie lekarzem powiatowym.

W domu, w którym mieszkał i pracował wybitny uczony znajduje się muzeum poświęcone jego pamięci.

W dwóch salach na parterze budynku wzniesionego w stylu neogotyku angielskiego, w latach 1842 -1846, z fundacji Angielki Mary Pearce, zgromadzono pamiątki związane z uczonym, zarówno z czasów, gdy był lekarzem powiatowym w Wolsztynie (1872-1880), jak i z innymi miejscami, gdzie ten wielki uczony mieszkał i prowadził swoje badania. Fotografie i kopie dokumentów (w tym dyplomu nagrody Nobla) oraz sprzęt laboratoryjny umieszczone wśród stylowych mebli oddają ducha epoki, w której przyszło żyć i pracować późniejszemu nobliście.

MUZEUM MARCINA ROŻKA

Muzeum rzeźbiarza, profesora Szkoły Sztuk Zdobniczych w Poznaniu, autora znanych pomników, mieści się we wzniesionej według jego koncepcji willi przy ul. 5 Stycznia 34. Dom jest piętrowy, murowany, a na obu jego fasadach umieszczono rzeźby i płaskorzeźby o znaczeniu alegorycznym i symbolicznym.

Dziś rzeźbiarzowi poświęcono piętro domu. Wśród stylowych mebli z epoki umieszczono prace rzeźbiarskie i malarskie artysty oraz dokumenty, fotografie i pamiątki z jego życia, które do muzeum trafiły dzięki siostrze artysty, Jadwidze Rożek. Wśród muzealnych eksponatów jest nawet... konar drzewa. Konar to jednak niezwykły, bowiem znajdują się na nim oryginały płaskorzeźb Fauna i Meduzy, stworzone przez Rożka na dębie, w parku przy pałacu Mycielskich (dziś Park Miejski).

Liczne prace dłuta Marcina Rożka zdobią też urokliwy, dochodzący do jeziora ogród znajdujący się za domem, także powstały według koncepcji artysty.

Ogród odtworzony został na podstawie ikonografii z lat 30. XX wieku, czyli z czasów, gdy mieszkał tu jego twórca.

TURYSTYKA

fol. Jerzy Hironowski

SKANSEN BUDOWNICTWA LUDOWEGO ZACHODNIEJ WIELKOPOLSKI

Na zachodnim brzegu Jeziora Wolsztyńskiego, niespełna kilometr od centrum miasta, stanęło kilkanaście obiektów, których różnorodność pozwala na wyobrażenie sobie jak wyglądała niegdyś wieś w tym rejonie Wielkopolski.

Wszystkie obiekty umieszczone w skansenie, zajmującym powierzchnię 3,5 ha, usytuowano tak, by były zgodne z topografią dawnej wsi.

PAROWOZOWNIA

Parowozownia w Wolsztynie, powstała w 1907 roku, jest dziś ostatnią czynną parowozownią w Europie, a powstałe wtedy zabudowania i urządzenia (hala postojowa, wieża wodna, kanał oczyszczowy, zasiek węglowy, obrotownia o średnicy 20,5 m oraz żuraw wodny) istnieją do dziś.

Przy parowozowni mieści się także małe muzeum, w którym można zobaczyć eksponaty związane z kolejnictwem (m.in. kolejowe lampy naftowe, bilety, urządzenia sygnalizacyjne) oraz makietę przedstawiającą fragment stacji Wolsztyn.

Jeszcze do niedawna część wolsztyńskich parowozów prowadziła regularne linie kolejowe z Wolsztyna do Zbąszynka, Leszna i Poznania. Dziś parowozy wykorzystywane są już tylko w celach turystycznych, a przejazdy pociągami

przez nie ciągniętymi organizują: PKP Cargo, Instytut Rozwoju i Promocji Kolei (TurKol.pl) oraz parowozownia przekształcona w instytucję kultury samorządu województwa wielkopolskiego.

PAŁAC I PARK

W północnej części miasta, nad Jeziorem Wolsztyńskim, rozciąga się park z zabytkowym drzewostanem, pośrodku którego stoi pałac z początku XX stulecia, powstały z wykorzystaniem murów wcześniejszej, XIX-wiecznej budowli.

Pierwszy pałac, w stylu neorenesansowym, wzniesiono w 1857 roku, dla ówczesnego właściciela Wolsztyna, Apolinarego Gajewskiego. W 1890 roku Wolsztyn przeszedł w ręce Mycielskich, Nowy pałac powstał w 1911 roku, w tzw. stylu narodowym, według projektu Rogera Sławskiego, dla Stefana Mycielskiego.

Budynek, spalony w 1945 roku, odbudowany został dopiero w latach 60. XX wieku. Dziś znajduje się w nim hotel.

KOŚCIÓŁ PW. NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY NIEPOKALANIE POCZĘTEJ

Choć zapiski o pierwszym kościele parafialnym w Wolsztynie pochodzą z połowy XV wieku, obecna świątynia pw. Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej wzniesiona została w II połowie XVIII stulecia, z fundacji ówczesnych właścicieli dóbr wolsztyńskich – kasztelana rogozińskiego Rafała Gajewskiego i jego żony Katarzyny. Zbudowano ją prawdopodobnie według projektu czeskiego architekta Antoniego Höhne.

To późnobarokowy, trzynawowy kościół, z wieżą usytuowaną od północy. Jego wyposażenie pochodzi z czasów budowy, prawdopodobnie z warsztatu Augustyna Schöpsa. W ołtarzu głównym znajduje się obraz patronki kościoła z przełomu XVI i XVII wieku, ozdobiony srebrną sukienką z końca XVIII wieku. Sklepienia świątyni pokryte są polichromią o tematyce biblijnej, pędzla Jakuba Byszkowskiego, dzięki której kościół określany jest mianem „świątyni nakrytej niebem”.

TURYSTYKA

Ponadto w Wolsztynie warto zobaczyć:

KOŚCIÓŁ PW. WNIĘBOWSTĄPIENIA PAŃSKIEGO

To świątynia poewangelicka, powstała w latach 1830-32, której ostateczny kształt nadał znany architekt Karl Friedrich Schinkel. W klasycystycznym ołtarzu głównym wisi obraz Wniebowstąpienia Pańskiego, pędzla Edwarda Gillerna.

RATUSZ

Trzykondygnacyjny gmach na planie prostokąta wzniesiono w 1835 roku, a w wiekach XX i XXI go rozbudowano. Usytuowany w centralnej części rynku jest siedzibą władz miejskich. Przed nim stoi pomnik Powstańca Wielkopolskiego z 2014 roku.

for. Jerzy Hitowski

„SYNAGOGA” PRZY UL. POZNAŃSKIEJ 17

Synagoga wzniesiona w latach 1839-1840, a przebudowana pod koniec XIX wieku. Po II wojnie światowej, budynek – zdewastowany przez Niemców – przebudowano na kino. Niestety, pożar, który wybuchł w nim w 2009 roku, zniszczył je tak mocno, że budowlę trzeba było rozebrać. Dziś na jej miejscu stoi budynek, którego fasada stylizowana jest na synagogę.

SZLAK CYSTERSKI

W pobliżu Wolsztyna przebiega fragment Wielkopolsko-Lubuskiej Pętli Szlaku Cysterskiego. Jeden z jego obiektów, **pocysterski zespół klasztorny w Obrze**, leży na terenie gminy Wolsztyn.

Cystersi przybyli do Obry z Łekna koło Wągrowca około roku 1240. Obecny kościół pw. św. Jakuba Większego zbudowano w latach 1722-57, według projektu Jana Catenazziego. To świątynia jednonawowa, z dwoma niskimi wieżami w fasadzie – perełką architektury późnobarokowej. Ma rokokowe i wczesnoklasycystyczne wyposażenie.

Do kościoła, od strony południowej, przylega klasztor. W jego skrzydle wschodnim zachowała się zakrystia z rokokowym wyposażeniem. Dawny kapitułarz pełni dziś funkcje sali teatralnej, a refektarz – sali jadalnej.

W 1926 roku zabudowania pocysterskie powierzono oblatom. Zakonnicy powrócili do Obry po II wojnie światowej, nadal działa tu Wyższe Seminarium Duchowne Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej (afiliowane obecnie przy Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Do starego klasztoru dobudowano nowy gmach seminaryjny, w którym umieszczono m.in. kaplicę seminaryjną, aulę, Muzeum Misyjne oraz Skarbiec.

PRZYRODA

fol. Jerzy Hironowski

10

fol. fotoks.pl

Miasto i gmina Wolsztyn to tereny chętnie odwiedzane przez turystów, także z powodu ich walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Lasy, jeziora, kanały Obry i urokliwa rzeka Dojca, pomnikowe aleje i zabytkowe pałacowe parki, tereny chronione przyciągają do tego regionu tych, którzy cenią ciszę i wypoczynek na łonie natury. Dość rzec, że ponad 37% powierzchni gminy zajmują lasy, a krajobraz urozmaica aż osiem jezior: Berzyńskie (330,8 ha), Orchowe (163 ha), Wolsztyńskie (124,2 ha), Obrzańskie (86,8 ha), Wilcze (48,2 ha), Krutla (23,3 ha), Wuszno (22,4 ha), Świętno (5,2 ha). Bardzo interesująca jest przepływająca przez gminę rzeka Dojca, malowniczo wijąca się wśród lasów i łąk, która w rymie wolsztyńskiej łączy ze sobą jeziora Wolsztyńskie i Berzyńskie.

Bogata jest tu także flora i fauna. Na terenie gminy stwierdzono występowanie 29 gatunków roślin objętych ścisłą ochroną oraz 21 objętych ochroną częściową, ponad 120 gatunków zwierząt podlegających ochronie, w tym aż 79 gatunków ptaków.

fol. Rafał Mencil

ŚWIAT ROŚLIN

fol. Jerzy Hironowski

12

O szacie roślinnej danego terenu decyduje wiele czynników – pochodzenie i rzeźba terenu, stosunki wodne, rodzaj gleb, klimat, a także działalność człowieka. Na terenie gminy Wolsztyn spotkać można bory suche (z sosną jako podstawowym gatunkiem), porastające skrajnie suche wydmy i sandry, świeże bory sosnowe – zajmujące największą powierzchnię pośród tutejszych lasów, niewielkie skupiska borów mieszanych, bór bagienny występujący na niewielkich obszarach pomiędzy wydmami w okolicach Nowej Obry, a także grądy, olsy i zarośla łożowe.

Spośród roślin objętych ścisłą ochroną gatunkową występują m.in. gwiazdosz, widłak goździsty, śnieżyczka przebiśnieg, goździk pyszny, przylaszczka pospolita, rościszka okrągłolistna, lilia złotogłów, storczyki (kukawka, samiczy, krwisty, szerokolistny), kosaciec syberyjski.

ŚWIAT ZWIERZĄT

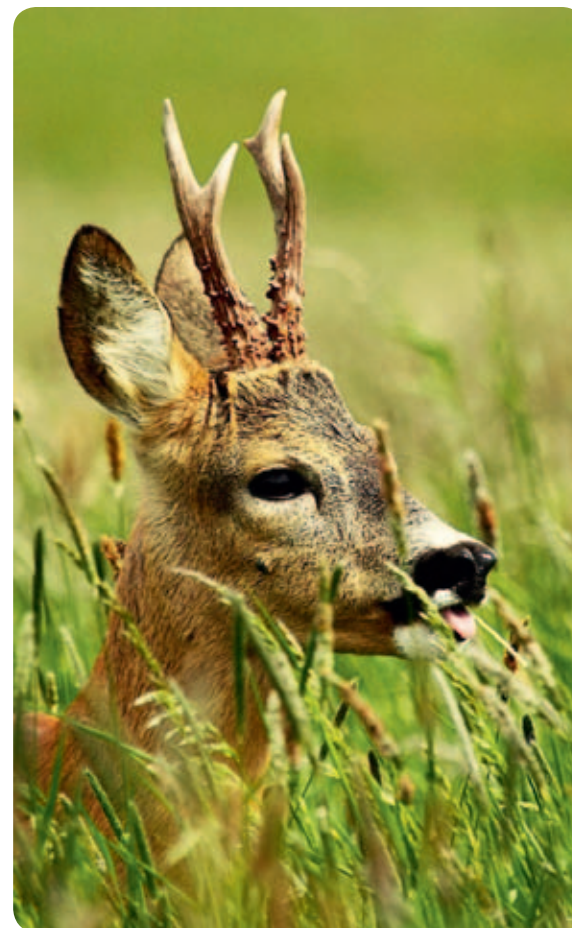
fol. Rafał Mencil

fol. Rafał Mencil

fol. Rafał Mencil

fol. Rafał Mencil

Obszerne tereny leśne, jeziora i rzeki sprawiają, że fauna tego regionu jest bogata. Pośród ssaków spotkać tu można m.in. sarny, danielę, jelenie, dziki, lisy, zające, łosie, wydry, borsuki, a także będące pod ochroną łasice, gronostaje i bobry. Z ptaków żyją tu m.in. różne gatunki ropsów, kumaki nizinne, grzebiuszki ziemne, a z gadów – jaszczurki, zaskrońce i żmije zygzakowate. Jeziora i rzeki bogate są w ryby - m.in. okonie, leszcze, sandacze, sumy, węgorze, szczupaki, sielawy, amury.

Na terenie gminy Wolsztyn pojawia się przelotnie lub gniazduje aż 200 gatunków ptaków, spośród których 79 gatunków objętych jest ochroną. Co najmniej 14 gniazdujących tu gatunków zagrożonych jest w skali europejskiej: rybitwa czarna, żuraw, zielonka, rycyk, bocian biały, bąk, kania czarna, błotniak stawowy, błotniak zbożowy, lelek, zimorodek, dzięcioł czarny, dzierzba gąsiorek, skowronek borowy.

fol. Rafał Mencil

TERENY CHRONIONE

BAGNO CHORZEMIŃSKIE (3,66 ha)

Najcenniejsze przyrodniczo miejsce w gminie – ściśły rezerwat utworzony w 1959 roku dla ochrony śródleśnego torfowiska przejściowego. Leży on w dolinie Dojcy, w bezodpływowej niecce otoczonej lasami sosnowymi, około 5 km na północ od Wolsztyna. Na jego terenie występują rzadkie i chronione rośliny – m.in. rosziczka okrągłolistna i długolistna, żurawina błotna, bagno zwyczajne, bagnica torfowa, modrzewnica pospolita, kilka gatunków turzyc.

Na terenie gminy Wolsztyn znajdują się także dwa obszary Natura 2000. Pierwszy z nich zaliczany jest do specjalnych obszarów ochrony siedlisk, drugi - obszarów specjalnej ochrony ptaków.

BARŁOŻNIA WOLSZTYŃSKA (22 ha)

To ostoja otoczona lasami sosnowymi – podmokła, zatorfiona niecka, z dwoma niewielkimi zbiornikami wodnymi, będącymi najdalej wysuniętym na zachód europejskim stanowiskiem strzebli błotnej (zagrożonej wyginięciem ryby wpisanej do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt).

WIELKI ŁĘG OBRZAŃSKI (23.43 ha)

Obejmuje najszerszą część doliny Środkowej Obry, gdzie rzeka płynie trzema korytami. Ta kraina łąk, bagien, lasów zalewowych oraz lasów mieszanych, pocięta siecią kanałów i rowów, jest ostoją ptasią, w której występują: świergotek polny, pokrzewka, jarzębiatka, podróżniczek, dzięcioł czarny, derkacz, zielonka, kropiatka, żuraw, błotniak zbożowy i stawowy, kania czarna i ruda, trzmielojad, orlik krzykliwy, bocian czarny i biały oraz bąk. Na terenie gminy Wolsztyn leży fragment tej ostoji o powierzchni 4056 ha.

for. fotokis.pl

POMNIKI PRZYRODY

18

fol. fotołks.pl

fol. fotołks.pl

W gminie Wolsztyn na listę pomników przyrody wpisano dotychczas 28 obiektów. Są wśród nich zarówno pojedyncze drzewa i krzewy, grupy drzew, zabytkowe aleje, a także interesujące formy powierzchni ziemi.

Ciekawe okazy można zobaczyć zarówno wśród pojedynczych drzew - m.in. dęby szypułkowe (np. w Wolsztynie przy ul. 5 Stycznia - o obwodzie 470 cm, przy drodze z Borek do Solca - o obwodzie 520 cm), platany (o obwodach 385 i 420 - w pałacowym parku we Wroniawach), jesiony (na terenie leśnictwa Kębłowo - obwód 560 cm), wiązy (teren leśnictwa Dąbrowa - obwód 300 cm), jak i pośród grupy drzew - np. w Kębłowie Kolonii rośnie 12 dębów szypułkowych o obwodach 280-660 cm, a w Obrze, przy boisku - 9 lip drobnolistnych o obwodach 300-610 cm. Przykład pięknej alei znajdziemy przy starej drodze Stara Dąbrowa - Gościeszyn, gdzie rośnie 167 drzew w różnym wieku, głównie lip drobnolistnych o obwodach do 460 cm.

Powierzchniowym pomnikiem przyrody jest natomiast śródlądne torfowisko (0,10 ha) koło Nowej Obry, z rosnącą tam m.in. roszką okrągłolistną.

PARKI PAŁACOWE

Choć lata świetności parki pałacowe mają dawno za sobą, nadal pozostają urokliwymi enklawami zieleni, często z pomnikowym drzewostanem.

PARK MIEJSKI W WOLSZTYNIE

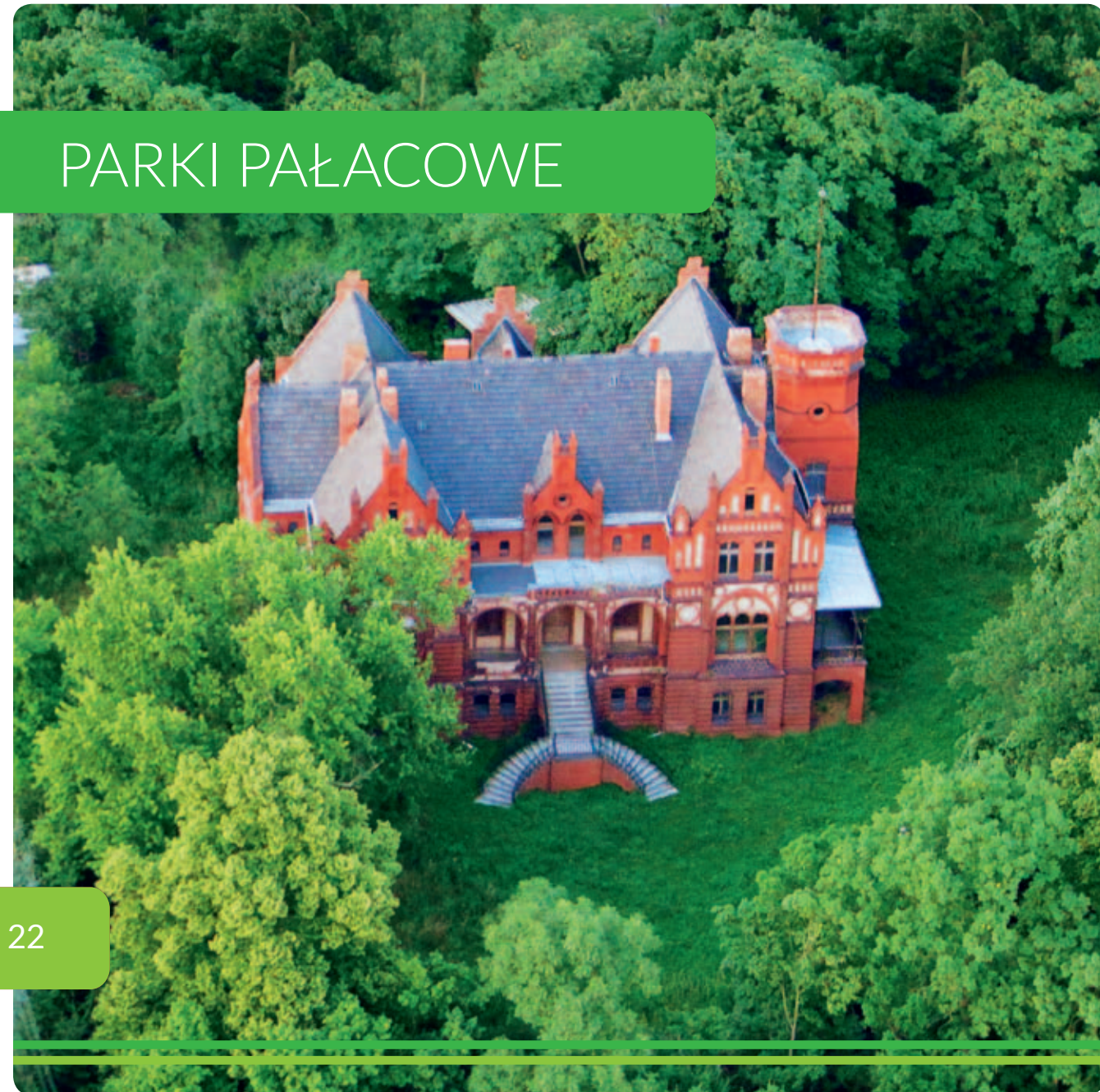
Największy spośród nich jest park krajobrazowy otaczający pałac w Wolsztynie – obecnie Park Miejski, o powierzchni 17,76 ha. Formę regularnego założenia z alejami grabowymi i lipowymi nadano mu w XVIII i XIX wieku, gdy właścicielami tutejszych dóbr byli Gajewscy. Kolejni właściciele uzupełniali nasadzenia wprowadzając do parku zagraniczne drzewa i krzewy ozdobne, ale nie zmieniając układu przestrzennego. W parku rośnie dziś wiele pomnikowych drzew, w tym m.in. miłorząb dwukłapowy (o obwodzie 155 cm), topola kanadyjska (510 cm), dęby, buki, jesiony, sosny, świerki i modrzewie. Na jednym z dębów Marcin Rożek wyrzeźbił głowy Fauna i Meduzy – dziś konar z oryginałami rzeźb jest w Muzeum Marcina Rożka, a na dębie są ich kopie dłuta Wiesława Stępyry. Park przecinają ścieżki spacerowe, z których część ma charakter historyczny, a część ukształtowana została w wyniku budowy infrastruktury turystycznej. Od 1993 roku w parku prowadzone są prace ratujące i porządkujące tutejszy drzewostan.

PARK WE WRONIAWACH

Park o powierzchni 12,18 ha założony został pod koniec XVIII wieku, gdy właścicielami majątku byli Gajewscy z Wolsztyna. Niestety, z pierwotnego założenia zachowało się do dziś niewiele – główne wejście do parku, główne ścieżki spacerowe i aleja kasztanowców. Z cennych drzew rosną tu liczące około 250 lat dwa platany oraz około 200-letni dąb szypułkowy.

PARKI PAŁACOWE

PARK W GOŚCIESZYNIE

Prawie 13 ha liczy park otaczający pałac w Gościeszynie. Jego początki sięgają przełomu XVIII i XIX wieku, ale znacznie został przebudowany i powiększony w II połowie XIX wieku (z tego okresu pozostały daglezje, klony, kasztanowce i modrzewie) oraz na początku XX wieku, gdy Zygmunt Kurnatowski wzniósł tu okazały neogotycki pałac – z posadzonych wówczas egzotycznych gatunków do dziś przetrwały jedynie kasztan jadalny i głogi. Park w Gościeszynie otoczony jest alejami: północną (głównie około 190-letnie lipy drobnolistne), wschodnią (110-letnie lipy drobnolistne) i południową (lipy w wieku 55 i 125 lat oraz 185-letnie dęby). W parku rosną m.in. platany (o obwodach od 380 do 575 cm), jesiony wysmukle (375-525 cm), dęby szypułkowe (400-590 cm), olsza czarna (360 cm).

PARK W CHORZEMINIE

Niewielki park o powierzchni niespełna 3 ha otacza pałac w Chorzemini. Prawdopodobnie powstał w połowie XIX wieku. Wśród starego drzewostanu są tam dziś prawdziwe przyrodnicze perełki – dąb kaukaski o obwodzie 350 cm, prawdopodobnie najokazalszy taki egzemplarz w Polsce, klon srebrzysty (340 cm), buk zwyczajny (320 cm), dąb czerwony (280 cm) oraz lipa amerykańska (180 cm).

fol. Aleksander Żukowski

fol. Aleksander Żukowski

ŚCIEŻKI DYDAKTYCZNE

24

01

ŚCIEŻKA PRZYRODNICZO-LEŚNA BAGNO CHORZEMIŃSKIE

Opracowana przez Nadleśnictwo Wolsztyn biegnie wokół rezerwatu Bagno Chorzemińskie. Wyznaczono na niej 15 przystanków tematycznych umożliwiających poznanie przyrody chronionego torfowiska, roślin i zwierząt występujących w tutejszych lasach, pracy leśników, a także pięknego krajobrazowo przełomu rzeki Dojcy. Ścieżka ma dwa warianty – krótszy liczący 2 km długości, dłuższy – 5 km.

02

ŚCIEŻKA SZLAK ŻURAWI

Zaczyna się i kończy w Parku Miejskim w Wolsztynie, a jej trasa o długości 11 km biegnie wokół Jeziora Wolsztyńskiego pokrywając się z żółtym szlakiem rowerowym. Wzdłuż ścieżki umieszczono tablice zapoznające turystów ze światem roślin i zwierząt na tym terenie oraz z formami ich ochrony.

fot. fotoks.pl

03

ŚCIEŻKA PRZYRODNICZO-DYDAKTYCZNA W PARKU MIEJSKIM W WOLSZTYNIE

Jej projekt wykonany został przez uczniów Liceum Ogólnokształcącego w Wolsztynie. Na potrzeby ścieżki powstało kilkanaście tablic poświęconych historii i przyrodzie parku oraz Jeziora Wolsztyńskiego, a także tablica upamiętniająca prof. Janusza B. Falińskiego – znanego botanika, pioniera ochrony wolsztyńskiej przyrody i absolwenta LO w Wolsztynie.

Wolsztyn

pełną parą!

Urząd Miejski w Wolsztynie i Gminne Centrum Informacji

ul. Doktora Kocho 12a, 64-200 Wolsztyn

www.wolsztyn.pl; fb.com/gciwolsztyn

Zakup regionalnych pamiątek:

Sklep MASTER, ul. 5 Stycznia 39, Wolsztyn

Gminne Centrum Informacji, ul. Doktora Kocho 12a, Wolsztyn

Koncepcja cyklu folderów „Wolsztyn”: Katarzyna Jęczmionka

Tekst: Anna Plenzler

Zdjęcia: Aleksander Żukowski, Jerzy Hirowski, www.fotoiks.pl, archiwum UM Wolsztyn, archiwum Muzeum Regionalne w Wolsztynie, www.pixabay.com, www.libro.poznan.pl

Zdjęcie na okładce: www.fotoiks.pl

Opracowanie graficzne: www.libro.poznan.pl

Wydawca: www.libro.poznan.pl

ISBN 978-83-63902-20-9